

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ————— *

دعا

از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی
حضرت آية الله خامنه‌ای (مدتله العالی)

تدوین:
علی‌رضا برازش

سرشناسه: خامنه‌ای، سیدعلی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ -
عنوان و نام پدیدآورنده: دعا از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای
(مدظله العالی) / به کوشش علیرضا برازش.
مشخصات ناشر: تهران: انقلاب اسلامی، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری: ۱۵۶ ص

ISBN: 978-964-2951-30-7

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

موضوع: خامنه‌ای، علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - - نظریه درباره دعا

موضوع: دعا

موضوع: دعا - فلسفه

موضوع: دعا - احادیث

موضوع: دعا - جنبه‌های قرآنی

شناسه افزوده: برازش، علیرضا، ۱۳۳۴ -

رده بندی کنگره: ۱۳۹۰ د ۶۶ / د ۱۶۹۲ DSR

رده بندی دیویی: ۰۸۴۴/۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۶۶۳۹۰۴۲

دفتر مطبوعاتی رهبر معظم انقلاب اسلامی خامنه‌ای

دعا

از منظر حضرت آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای (مدظله العالی)
رهبر معظم انقلاب اسلامی

به کوشش: علیرضا برازش

ناشر: انتشارات انقلاب اسلامی

(وابسته به مؤسسه‌ی پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی)

شمارگان: ۵۰۰۰

نوبت چاپ: هشتم - پاییز ۱۳۹۰

بها: ۲۵۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۹۵۱-۳۰-۷

نشانی ناشر: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، خیابان دانشگاه جنوبی، کوچه عطارد، پلاک ۷

تلفن: ۶۶۹۷۷۲۶۸ - ۶۶۴۱۰۶۴۹ - مرکز پخش: ۶۶۴۸۳۹۷۵ - ۰۹۱۹۵۵۹۳۷۳۲

صندوق پستی: ۶۱۳ - ۱۳۱۸۵ - پست الکترونیکی: Book@khamenei.ir

فهرست

۱۵	مقدمه
۲۱	فصل اول: معانی دعا، اجابت و ذکر
۲۳	دعا چیست؟
۲۳	رابطه‌ی قلبی انسان با خدا
۲۳	ارتباط با خدا
۲۳	ارتباط و اتکال انسان با خدا
۲۴	رابطه‌ی انسان با منبع فیاض
۲۴	تقرب و انس
۲۴	خدا را نزدیک خود احساس کردن
۲۴	خدا را حاضر و ناظر دانستن، خدا را در مقابل خود احساس کردن
۲۵	تقرب إلى الله
۲۵	انس با خدا
۲۵	حرف زدن با پروردگار
۲۵	با خدای متعال سخن گفتن، حرف دل را با او در میان گذاشتن
۲۶	خدا را خواندن
۲۶	بیان خواسته‌های فطری انسان
۲۶	خواستن
۲۷	عبودیت، خشوع و خاکساری و تضرع
۲۷	روح عبادت
۲۷	بهترین عبادت
۲۸	خشوع و خاکساری نزد پروردگار

- ۲۸.....تضرعُ
- ۲۹.....وسيله‌ای برای رسیدن به حوائج و مقصودها.....
- ۳۰.....وسيله‌ای در کنار وسائل دیگر، یکی از دهها وسيله و سبب و علت.....
- ۳۰.....وسيله‌ای بین خدا و بندگان.....
- ۳۰.....دعا وسيله‌ای در طول ابزارهای مادی و نه رقیب آنها.....
- ۳۱.....وسيله‌ای برای فهمیدن معارف الهی.....
- ۳۱.....أقسام دعا و انواع سخن گفتن با خدا.....
- ۳۱.....درخواست، تمجید و تحمید، و یا اظهار محبت و ارادت.....
- ۳۱.....دعا، ضرورتاً همیشه با حاجت‌خواستن همراه نیست.....
- ۳۱.....نمونه‌ای از مصادیق دعا و ذکر.....
- ۳۱.....نماز.....
- ۳۲.....نماز جمعه.....
- ۳۲.....اجابت چیست؟.....
- ۳۲.....پاسخ و توجه و التفات خداوند.....
- ۳۳.....نورانی که در دل پدید می‌آید.....
- ۳۳.....جاری شدن طلب، از سرتاپای دعا کننده، همان پاسخ الهی است.....
- ۳۳.....جور شدن اسباب و وسائط.....
- ۳۳.....برآورده شدن خواسته در چهارچوب قوانین طبیعی.....
- ۳۴.....جور شدن ابزارهای مادی و عادی و معمولی.....
- ۳۵.....دعا جورکننده‌ی روال عادی.....
- ۳۶.....استجابت به معنای برآورده شدن صددرصد خواسته نیست.....
- ۳۷.....معانی ذکر.....
- ۳۷.....خود را در برابر خدا یافتن و به او دل دادن.....
- ۳۸.....ذکر یعنی همنشینی با محبوب.....
- ۳۸.....ذکر یعنی یاد، در مقابل غفلت و نسیان.....
- ۳۹.....ذکر، یعنی به یاد بودن، به یاد آوردن، به هوش بودن و توجه کردن.....
- ۳۹.....ذکر به معنای یاد تکلیف و یاد نعمت الهی است، نه فقط ورد و اوراد.....
- ۳۹.....ذکر یعنی حقیقت را به یاد آوردن.....
- ۴۰.....ذکر یعنی دوری از غفلت.....

۴۰	ذکر یعنی بیدارباش.....
۴۰	ذکر، مانع رفتن به سمتِ معصیت.....
۴۳	فصل دوم: اهمیت دعا و ذکر.....
۴۵	اهمیت دعا.....
۴۵	توفیق دعا، علامت لطف پروردگار.....
۴۵	دعا، بیمه‌کننده‌ی انسان در مقابل جلوه‌های مادی.....
۴۵	دعا، مظهر بندگی در مقابل خداوند.....
۴۶	دعا، بهترین مضامین سرشار از معارف الهی.....
۴۶	دعا، دارای تأثیرات معجزآسا بر روی دل انسان.....
۴۶	دعا، معنادهنده‌ی حیات انسان.....
۴۶	دعا، اسلحه‌ای مایه‌ی نجات.....
۴۷	دعا، کلید همه‌ی خزائن الهی.....
۴۸	دعا، آشکارکننده‌ی محتوای ذهن دعاکننده.....
۴۸	دعا، دارای نقش مؤثر در سازندگی.....
۴۸	دعا و فرصت دعا کردن، یک نعمت.....
۴۹	هفت مرتبه ضمیر متکلم برای خدا، فقط در آیه‌ی دعا.....
۵۰	تکرار إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ در شبانه‌روز.....
۵۰	پیش بردن راه، در گرو دعا.....
۵۰	اهمیت ذکر.....
۵۰	درخواست ذکر کثیر.....
۵۱	راه تقوا، ذکر خداست.....
۵۱	قرآن، وسیله‌ی ذکر.....
۵۱	موضوع ذکر، مسأله‌ی اصلی و اساسی.....
۵۱	ذکر، عرفان واقعی.....
۵۱	ذکر نامحدود.....
۵۲	ذاکر بودن در همه‌ی حالات، از مهم‌ترین تکالیف مؤمنین.....
۵۳	اهمیت صحیفه‌ی سجّادیه.....
۵۳	کتابی بسیار عظیم.....
۵۳	یکی از بهترین ذخایر معنوی ما.....

۵۳	..... امر به دعا و نهی از ترک آن
۵۳	..... امر
۵۴	..... لزوم
۵۴	..... غنیمت دانستن دعا
۵۴	..... وظیفه
۵۵	..... مذمت ترک دعا
۵۵	..... سلب توفیق دعا، نگران کننده‌تر از سلب توفیق اجابت
۵۵	..... گرفته شدن حال دعا از انسان، علامتی بد
۵۵	..... بی‌پشتوانگی، بی‌آمد بی‌نیاز دانستن خود از دعا
۵۵	..... مقایسه‌ی دعا و ذکر با سایر فضائل
۵۵	..... دعا، یکی از مهم‌ترین کارهای بنده‌ی مؤمن
۵۶	..... دعا، مغز عبادت
۵۶	..... دعا، مهم‌ترین علاج
۵۶	..... دعا، تنها راه رسیدن به خواسته‌های عظیم
۵۷	..... ذکر، بزرگتر و مهم‌تر از نهی از فحشا و منکر
۵۷	..... مقام دعاکنندگان، بیانگر اهمیت دعا
۵۷	..... پیامبر ﷺ
۵۸	..... انبیاء علیهم‌السلام
۵۹	..... اصحاب و حواریون پیامبران
۵۹	..... امام خمینی(ره)
۶۱	..... فصل سوم: شرائط دعا، شروط اجابت
۶۳	..... پیش شرط دعا
۶۳	..... از جانب خدا
۶۳	..... اراده‌ی خدا
۶۴	..... اجازه‌ی پروردگار
۶۵	..... لطف و توفیق الهی
۶۵	..... از ناحیه‌ی دعاکننده
۶۵	..... امید
۶۵	..... التماس و درخواست حال دعا

شکر.....	۶۵
قطعیتِ اجابت.....	۶۵
دعا مستجاب خواهد شد؛ یا زود و یا دیر.....	۶۵
اگر خدا در دعا را باز کند، در اجابت را نمی‌بندد.....	۶۶
کراهتِ انتظارِ سرعتِ غیرمعمول، برای دریافتِ حاجت.....	۶۷
بی‌قید و شرط بودن اجابت.....	۶۷
وجود شرائط و آداب برای دعا، برای بالا بردن امکانِ اجابت.....	۶۸
اگر دعا به معنای حقیقی کلمه انجام بگیرد، اجابت قطعی و بدون شرط است.....	۶۹
اگر دعا، درست به کار برده شود، اجابت قطعی و بدون شرط است.....	۶۹
موانعِ اجابت.....	۶۹
تصادم با یک قانون الهی دیگر.....	۶۹
درخواستهای غیرممکن.....	۷۱
گناه.....	۷۲
قلب غافل.....	۷۳
شروط حقیقی بودن دعا و قطعی بودن اجابت در پی آن.....	۷۳
اگر شرایط دعا وجود نداشته باشد، دعا مستجاب نمی‌شود.....	۷۳
مؤثر بودن زمان و مکان و خصوصیات.....	۷۴
شروط مرتبط با اعتقادات و حالات دعا کننده نسبت به خداوند.....	۷۴
معرفتِ پروردگار و باور به قدرت او.....	۷۴
انس.....	۷۴
خشوع.....	۷۵
تضرع.....	۷۵
شروط مرتبط با اعتقادات دعا کننده نسبت به دعا.....	۷۶
امید به اجابت.....	۷۶
اصرار بر درخواست، دست برداشتن از دعا.....	۷۶
بزرگ نشمردن حاجات.....	۷۷
ابا نداشتن از طرح خواسته‌های کوچک.....	۷۸
تدبّر در معنای دعاها.....	۷۸
فهم معانی.....	۷۸

۷۹	توجّه
۸۱	حضور قلب
۸۱	مطالبه‌ی حقیقی
۸۲	شروط مرتبط با قلب و دل دعا کننده
۸۲	با همه‌ی دل
۸۲	حرف زدن از دل
۸۳	دل پاک و زبان صادق
۸۳	معطر و مزین کردن دل
۸۳	رقت قلب
۸۳	سوز دل
۸۳	طراوت دل
۸۴	توبه و اجتناب از گناه
۸۴	توبه
۸۵	ترک گناهان
۸۵	خروج از مظالم
۸۵	عمل
۸۸	زمان‌ها و موقعیت‌های برتر
۸۸	رجب
۸۸	شعبان
۸۹	رمضان
۸۹	عید فطر
۸۹	ایام معلومات
۸۹	پیروزی
۹۰	نماز
۹۰	اضطرار و سختی
۹۱	فصل چهارم: فواید و دستاوردهای دعا
۹۳	سه دستاورد عمده‌ی دعا: رشد روحیه‌ی خاکساری، کسب معارف، دریافت حاجات
۹۳	رشد روحیه‌ی ذلت و خاکساری
۹۳	توجّه پیدا کردن به عجز و حقارت و تهی‌دستی خودمان

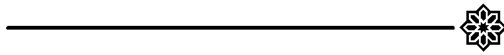
۹۴	سرکوبی خودبینی و خودخواهی
۹۶	شکستن نفسانیتها
۹۷	مهار نفس
۹۷	کسب معارف
۱۰۱	ماندگار و مؤثر کردن معارف در دل انسان
۱۰۱	اجابت، رفع حاجات، دفع بلا، جلب روزی
۱۰۹	دفع بلا
۱۰۹	جلب رزق و نجات از دست دشمن
۱۱۰	دستاوردهای دیگر دعا
۱۱۰	دفع انگیزه‌های ماده‌گرایانه
۱۱۱	برداشتن موانع درونی
۱۱۱	زدودن غفلت
۱۱۱	روشن شدن راه، معنا پیدا کردن حیات
۱۱۱	دفع سرگستگی و درماندگی
۱۱۲	روشن شدن راه و نجات از سردرگمی و حیرت
۱۱۳	سلوک در صراط مستقیم
۱۱۳	جان گرفتن دوباره‌ی قلب و روح
۱۱۴	معنا پیدا کردن حیات انسان
۱۱۴	تقویت روح عبودیت و عشق به خدا
۱۱۴	ارتباط با خدا، تقویت روح عبودیت
۱۱۴	آشنایی با خدا و پرشدن دل از عشق او
۱۱۵	نزدیک شدن انسان به خدا و زنده نگهداشتن باد خدا در دل
۱۱۵	تقویت و استقرار ایمان در دل
۱۱۶	عشق به خدا
۱۱۶	زنده و نورانی شدن دل انسان
۱۱۶	احیاء و زنده کردن قلوب
۱۱۶	نورانیت، صفا و معنویت
۱۱۷	نورانی نگاه داشتن دل انسان
۱۱۸	تهذیب نفس و تطهیر روح

- تطهیر روح ۱۱۸
- تزکیه ۱۱۸
- تهذیب نفس، پیراستن روح و پالایش ذهن از وسوسه‌ها ۱۱۹
- رشد فضایل اخلاقی در انسان ۱۱۹
- درس اخلاق ۱۲۰
- دمیدن روح اخلاص در انسان ۱۲۱
- دفع آفت فسادپذیری انسان، دفع گناهان ۱۲۱
- دفع آفت فسادپذیری انسان ۱۲۱
- دفع گناه ۱۲۱
- دفع غفلت ۱۲۳
- تعالی و فلاح ۱۲۴
- علو مقام و مرتبه، عروج ۱۲۴
- فلاح ۱۲۴
- کسب قدرت قلبی، استواری و ثبات قدم در مقابل دشمن ۱۲۴
- کسب قدرت قلبی و روحی ۱۲۴
- واهمه نداشتن از قدرتها ۱۲۶
- استواری در مقابل دشمن ۱۲۶
- ثبات قدم ۱۲۷
- امید و نشاط ۱۲۷
- فصل پنجم: در دعا از خدا چه بخواهیم؟ نمونه‌هایی از کتابها و دعاهای برجسته ۱۲۹
- در دعاها از خدا چه بخواهیم؟ ۱۳۱
- همه چیز را ۱۳۱
- پیشوایان دین به ما یاد می‌دهند چه بخواهیم - چیزهای اصلی ۱۳۱
- درخواستهای بزرگ ۱۳۲
- حتی چیزهای کوچک ۱۳۲
- حاجات همه‌ی انسانهایی که روی کره‌ی خاک هستند ۱۳۳
- برای همه‌ی مسلمین ۱۳۴
- اول دیگران، بعد خود ما ۱۳۴
- کتاب نمونه ۱۳۵

۱۳۵	صحیفه‌ی سجّادیه.....
۱۳۵	نمونه‌هایی از بهترین دعاها.....
۱۳۵	دعای هشتم صحیفه‌ی سجّادیه.....
۱۳۶	دعاهای مأثور از جمله دعای ابی حمزه و دعای افتتاح و دعای عرفه.....
۱۳۷	درخواستهای نمونه.....
۱۳۷	هدایت به صراط مستقیم.....
۱۳۸	درخواست مغفرت.....
۱۳۸	نمونه‌ای از درخواستهای ذکرشده در دعای ابی حمزه.....
۱۳۸	زندگی گوارا.....
۱۳۹	بروز و ظهور جوانمردی.....
۱۳۹	اصلاح همه‌ی کارها.....
۱۴۰	دفع نقطه‌های ضربه‌پذیر معنوی.....
۱۴۱	نمونه‌ای از درخواستهای ذکرشده در دعای ماه رمضان.....
۱۴۱	اللَّهُمَّ اغْنِ كُلَّ فَقِيرٍ.....
۱۴۱	اللَّهُمَّ اشْبِعْ كُلَّ جَائِعٍ.....
۱۴۲	اللَّهُمَّ اصْلِحْ كُلَّ فَاسِدٍ مِنْ أُمُورِ الْمُسْلِمِينَ.....
۱۴۳	ارجاعات.....
۱۴۷	نمایه.....

مقدمه

اولین موضوعی که علاقمند شدم درباره‌ی آن تحقیق کنم، «دعا» بود، و این امر به اوایل دهه‌ی شصت برمیگردد. از همان ایام تقریباً عمده‌ی آثار مکتوب پیرامون این موضوع را مطالعه کردم، ولی نکته‌ی بکر و کلیدی این مبحث را در نماز جمعه و از زبان خطیب جمعه‌ی تهران دریافت کردم.

رئیس‌جمهور وقت و خطیب جمعه‌ی تهران، حضرت آیه‌الله‌العظمی خامنه‌ای در خطبه‌های نماز جمعه‌های رمضان؛ علیرغم وجود موضوع‌های متعدد عقیدتی و سیاسی و اجتماعی، حداقل یک خطبه را به این موضوع اختصاص می‌دادند و بعضاً در مقدمه‌ی بحث، دلیل کنار زدن مباحث دیگر و پرداختن چندباره به دعا را جایگاه ویژه و تقریباً استثنائی دعا در منظومه‌ی عقاید الهی، بیان می‌فرمودند.

سه فایده؛ سه دستاورد؛ سه جهت و سه نکته درباره‌ی دعا؛ بارها و بارها از زبان ایشان شنیده شد و الحق که دو نکته‌ی آن در میان مردم و حتی متدینین و افراد مانوس با دعا و نیایش، غریب و مغفول بود و

---

(۱) این تحقیق تحت عنوان «قرآن صاعد» توسط مؤسسه‌ی انتشارات امیرکبیر به چاپ رسیده است.

هست. و حتی در کتب تألیف شده درباره‌ی دعا و نیایش نیز به‌نحو شایسته بدان پرداخته نشده است.

استخراج و کسب معارف از دعا؛ مگر دعا کلام معصوم نیست؟ پس چرا محققین و مؤلفین کتابهای عقیدتی آن‌چنان‌که از گنجینه‌ی قرآن و روایات و سخنان اندیشمندان دینی بهره‌برداری می‌کنند، از این خزانه‌ی گرانها بهره نمی‌برند؟

این غفلت و نقص فراگیر، بارها و بارها توسط معظم‌له هشدار داده شد و برای فتح باب؛ بعضاً نکات بکر و نابی از معارف پنهان در لابه‌لای ادعیه را - البته با توجه به محدودیت زمانی خطبه‌ی نماز یا مجلس سخنرانی - بیان می‌فرمودند.

اجابت و دریافت حاجت؛ اصل نیست؛ مهم خود دعاست. رشد و ارتقاء حالت تضرع؛ انکسار؛ ذلت و در یک کلام، عبودیت، خیلی مهم‌تر از دریافت حاجت - حتی حاجتهای معنوی - است.

توفیق هم کلام‌شدن با پروردگار؛ مناجات و صحبت خودمانی با حضرت حق، خیلی با ارزش‌تر از پادشاهی دنیوی و حتی اخروی است. ایشان این فایده را مهم‌ترین، و درک این اهمیت را کلیدی‌ترین نکته‌ی مبحث دعا می‌دانستند و می‌دانند.

امروز با گذشت نزدیک به سه دهه؛ دگربار توفیق یار شد و اولیای موسسه‌ی فرهنگی، پژوهشی حفظ و نشر آثار حضرت آیه‌الله‌العظمی خامنه‌ای گردآوری و تدوین مباحث معظم‌له پیرامون مسأله‌ی دعا را به حقیر پیشنهاد کردند، و این اوراق ثمره‌ی این پیشنهاد است.

ای کاش فرصتی پدید می‌آمد تا صاحب این اندیشه و کلام، خود دست به قلم می‌بردند و آنچه درباره‌ی این موضوع بس مهم؛ در پس اندیشه دارند بر صفحه‌ی کاغذ جاری می‌کردند.

ای کاش صاحب قلمی توانا و صاحب فهمی با ذکاوت مأمور تألیف و تدوین این موضوع می‌شد تا امثال من با ولع آن را مطالعه، بر معلوماتمان افزوده و عقایدمان را اصلاح می‌کردیم.

ولی تا تحقیق یکی از دو آرمان فوق، بر شما خواننده‌ی عزیز است به همین اوراق بسنده کنی. نقاط ضعف را به تدوین‌کننده منتسب بدانی و یقین داشته باشی مطلب بسیار مهم‌تر از آنست که من برایت ترسیم کرده‌ام. و عمق و ظرافت درک و فهم صاحب بیانات از این مسأله‌ی مهم، بسیار فراتر از آن بوده که با تدوین و چیدمان برگرفته از ذهن من؛ به تو منتقل می‌شود. فاصله را با شناختی که از عمق اسلام‌شناسی و برداشتهای دقیق و ظریف معظّم‌له داری؛ طی کن.

منبع من برای تدوین این کتاب، نرم‌افزار جدیدالانتشار «حدیث ولایت» از منشورات مشترک «مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی» و «موسسه‌ی حفظ و نشر آثار حضرت آیه‌الله‌العظمی خامنه‌ای» بوده است.

از لطفی که حضرت ذوالجلال نصیبم کرد تا فرصتی را با بیانات رهبر فرزانه در موضوع بسیار مهمّ دعا محشور باشم شاکر؛ و از اعتمادی که اولیاء موسسه‌ی حفظ و نشر آثار حضرت آیه‌الله‌العظمی خامنه‌ای به بنده نمودند؛ سپاسگزارم.

رَبِّ أَوْزَعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ

علیرضا برازش

تیرماه یکهزار و سیصد و نود